

Martuteneko Itzultzaile Eskolaren ibilbide historikoa: sorrera, emandako pausoak eta gaurko egoera

Joseba Urzelai
Lurdes Auzmendi

Sarrera

1980ko udazkenean ireki zituen ateak Donostiako Itzultzaile-Eskolak, Euskaltzaindiaren eskutik. Hasieran, Itzultzaile-Eskolaren jardun eremua itzulpen arruntak egiten irakastera, itzulpen espezializatuak aurrez behar duen kultura orokor mailako itzultzaile prestakuntza eskaintzera mugatu zen. Honela geratu zen finkaturik EIO-PE (Euskal Itzultzaileen Oinarrizko Prestakuntzarako Eskola) deituaren helburu nagusia: *“Euskara eta gaztelaniazko hizkuntz ezagupenak eta literatur historiak, autoreen obrak aztertu eta sakonduz testu pragmatiko eta literario orokorrak bi zentzutan idatziz itzultzeko gaitasuna ikasleei eskuratzea”*. Helburu hauek betetzeko ahalaginean jardun ondoren, lau promozio atera dira Donostiako Eskolatik, lau promozio normalizatu eta bat plangintza erabat desberdinekoa.

Emandako pausoak

Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalaren Arbideko Dorreetako batean ireki zituen ateak Itzultzaile Eskolak. Lehenengo ikastur-

te honetan 30 ikasle matrikulatu ziren eta hauen ezaugarriarik nagusienak aipatzekotan, zera azpimarratuko genuke, alde batetik adina, batez beste 30 urteko jendea zen; bestetik, euskararen irakaskuntzan edo hizkuntzarekin zerikusia zuten lanetan arituak ziren edo ari ziren.

Eskolak markatuak zituen helburuak betetzeko lehen ikasturtean teoria eta praktika mailako asignatura ugari eman ziren, hala nola Itzulpenaren Teoria eta Historia, Linguistika, Gaztelania, Euskara, etab. Helburua garbi zegoen, hain garbi ez zegoena helburua lortzeko jarraitu beharreko bide pedagogikoa zen. Zaparrada baten modura bota zitzaaien ikasleei kontzeptu eta informazio mordoa eta guzti hauek asimilatzea lan eskerga zen ikasleentzat, hauek itzulpen ikasketei buruzko aurrizki bat bazuten eta zaila gertatzen zen teoria praktikarekin lotzea. Hizkuntzaren, hots euskararen normalizazio ezetik sortzen ziren eztabaidarik gehienak itzulpenaren muinean sartzeko bideak oztopatuz. Esan daiteke, orohar norberak zuen esperientzia autodidaktak baldintzatu zuela neurri handi batean ikasturtearen martxa. Promozio honek (1980-1982), bigarren eta azken ikasturtea praktikak egitera bideratu nahi izan zuen, baina talde lan gutxi egin zen eta ondorioz ikasleek behar zuten adinako etekinik ez zuten atera. Gainera kontutan izan behar da lehenengo promozioak bigarren ikasturtea hastearekin batera bigarren promozioak hasi zituela bere ikasketak eta Eskolaren azpiegiturak, irakasleen esperientziak eta ikasleen dedikazio mailak baldintzaturik gehiago egitea zail egiten zuten.

1981ean hasi zituen beraz ikasketak bigarren promozioak (1981-1984) eta egoitza berria estrenatu zuen —Martuteneko Lanbide Eskola. Irakasleek ikusi zuten lehenengo promozioak ez zituela eman nahi ziren fruituak eta ikasketa plan berri bati ekin zioten. Bi urteko ikasketak hirura pasatu ziren eta ondorioz ikasgai edo asignaturak gehitzea eta hauei denbora gehiago eskaintzea erabaki zen.

Promozio honetako ikasleen artean beti eduki genuen eskolalaborategi batean aurkitzen ginenaren sentsazioa; irakasleak esperimentatzean, bidea egiten ari ziren eta ikasleak, gazteagoak eta hizkuntzarekiko jarrera desberdinagoak zituztenak, ikasketen aurrean

beste planteamendu batzuk azaltzen genituen: zerresan handirik ez eta irakasleek ematen zigutena jasotzera gindoazen. Denborak erakutsi digu agian esperientzia hau ez zela hain negatiboa izan, baina garai hartan mesfidantza eta ezinegon ugari sortzen zizkigun.

Bigarren eta hirugarren promozioetan (1983-1986) ikasgai berdinak eman ziren:

Lehenengo ikasturtea.— Ingelesa, Gaztelania, Euskara, Itzulpen Teoria, Itzulpen Historia eta Itzulpen Praktikak.

Bigarren ikasturtea.— Ingelesa, Euskara, Literatura (teoria eta praktika), Itzulpen Teoria, Itzulpen Praktika eta Itzulpen Historia.

Hirugarren ikasturtea.— Ingelesa, Euskal Literatura, Erdal Literatura eta Itzulpen Praktika.

Itzulpen konparaketa, hizkuntz sakonketa eta beste gai batzuk ere tartekatzen ziren ikasketa hauetan. Programa zabala zen, ezin zitekeen bestelakoa izan Euskal Herrian hastapenetan aurkitzen zen Itzulpen Ikasketentzat.

Eskolaren bigarren, hirugarren eta laugarren promozioa (1985-1988) izan dira normalizatuena eta orohar, bizi izan dituzten arazoak ere berdintsuak izan dira. Hiru bloke nagusitan bildu daitezke hauek.

Eskolaren azpiegitura.— Esan dugu Eskola 1981-1982 ikasturtean Martutenera pasatu zela. Lanbide Heziketa Eskola honetan hiru gela utzi zitzaion Itzultzaile Eskolari eta egoitzaren baldintzak negargarriak ziren: zaharkitua, zikina, hotza, etengabe obretan, hitz batean, ikasteko militantzia maila handia behar zen. Piskanaka baldintza orokorrak hobetzen joan ziren, halere ikasleek behar zuten askatasun eta giroa lortzeko motz geratu ziren. Ez dugu esango gaurko egoera hoberena denik, ezta ere Lanbide Heziketarako aproposenak ez denik ere, baina garbi dago itzulpen ikasketak burutzeko baldintzak ez direla txapistak prestatzeko behar diren berdinak.

Beste maila bateko azpiegiturara pasatuz, liburutegiari dagokionez esan behar da Eskolak zituen bitarteko apurrak ongi erabili zirela eta liburu mordo bat bazegoela, aldizkari, hiztegi eta antzekoz hornitua. Bestalde, Eskolak irakasleei eman zien esperientziari eta hauen ahalegin txalogarriari esker zenbait testu liburu ere argitaratu ziren (*Itzulpenaren Teoria eta Historia, Linguistika, Itzulpen gaiak*) eta lehenago genion bezala, laborategiko esperientzietatik gauza positiborik atera zen beraz.

Eskolaren egoera ekonomikoa.— Irakasleen lan baldintzak ere aipatu beharrekoak dira. Haseran puntualki ordaintzen bazitzairen ere, gerora arazo ugari izaten zituzten garaiz kobratzeko, askotan hilabete askoren atzerapenarekin soldata jasoaz eta honek, bistakoa den bezala, seguritate falta ikaragarria sortzen zuen irakasleen artean. Ondorioz, Eskolari ezin zioten erabateko dedikaziorik eskaini eta gainera esan behar da arazo ekonomikoak Eskolaren martxa orokorrean eragiten zuela, askotan egon bait zen Eskola itxi behar-ko ote zenaren ikara; gaur oraindik Eskolaren etorkizuna ez da ezagutzen, urtez urte proiektua egin behar izaten delarik.

Itzultzaile titulua.— Hiru urteko ikasketak gorpuztu zirenean, ikusirik Euskal Herrian itzultzaileen premia gehitzen zihoala eta Eskolan ikasketak burututa izateak halako errekonozimendu instituzional eta sozial bat bazuela, bai irakasleek eta bai ikasleek erabat beharrezkotzat jotzen genuen ikasketen ondoriozko titulua izatea. Tituluaren arazo honek urte ezberdinetan eztabaida eta azterketa berdinak sortarazten zituen, Magisteritzaren pareko titulua eskatzen zen, noizbait Lanbide Heziketako goi mailakoa emango zitzaigula esan zitzaigun eta azkenean ez genuen lortu ez bata eta ez bestea. Ikasketak amaitu ondoren besapean ziurtagiri bat genuela atera ginen, ziurtagiri honek balio akademikorik ez du, baina halere esan behar da Euskal Herrian lizentziatura izatea modan jarri zen arte zenbait lanpostutara aurkezteko eta gainera lanpostua lortzeko merituen artean aintzakotzat hartua izaten zela.

Gaurko egoera eta ondorioak

Eskola ofizialki errekonozitua izateko aukera eta esperantza guztiak galdutzat eman ondoren, honek beste errekonbertsio bat

bizi izan zuen. Laugarren promozioaren bigarren ikasturterako bi irakasle bakarrik geratu ziren eta 88-89 ikasturtea planteamendu erabat berri batekin hasi zen.

Bosgarren promozioa sartu zenerako Eskolak erabakita zeukan urtebeteko ikastaroa emango zuela promozio bakoitzarentzat eta berziklaketa antzeko lanak egitera bideratu nahi zen. 40 ikasle matrikulatu ziren, gehienak Magisteritza edo beste ikasketa batzuk burutuak. 89-90 ikasturte honetan planteamendu berdinarekin jarraitzen da eta etorkizunari begira ez da ezer ezagutzen.

Orain arte arazoak aipatu ditugu. Baina esan beharra dago emaitza ugari izan dituela eta hauek gainera oso positibotzat jotzen ditugula eta jotzen direla.

Euskal Herrian itzulpengintza hedatzen hasi zen urte haietan Eskolak irakasle eta ikasleen bidez lan handia egin zuen eta hau bi mailatan, alde batetik ikasleak itzulpengintza jardunera hurbilduz eta oinarrizko baina aldi berean funtsezko prestaketa sakon bat emanez, eta hemen irakasleek beraiek eskuratu duten praktika eta eguneroko jardunak eman dien ahalmena itzulpenaren inguruko arazo berrietaz jabetzeko ere sartu behar da; eta bestetik, Eskolari esker euskal itzulpengintzaren azterketa bereziki eta itzulpenarena orohar serioskiago planteiatu da eta gaur egun aportazio serioak egin daitezke itzulpengintzaz eta honek beharko lukeen ikasketa jardunaz. Eskolari esker euskal itzultzaileen arteko harremanak hasi eta sendotzeko bidean daude, ezin bait da ahaztu Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpretarien Elkartearen ardura Eskolako irakasleena izan zela. Euskal Institutzioek ez ezik Estatukoek ere aintzakotzat hartu beharko lukete Eskola honen esperientzia aurretik ez zuten Itzulpen Ikasketen inguruan eman nahi diren pausoak aztertzeko orduan. Hala gerta dadila.

SINTESIS

Trayectoria histórica de la Escuela de Traductores de Martutene: Creación, pasos dados y situación actual

La escuela de Traductores de Donostia abrió sus puertas en 1980, dependiente de la Academia de la Lengua Vasca. En un principio, se limitó a la traducción de textos de cultura general, traducción previa a cualquier especialización.

De la primera promoción (1980-1981), se puede decir que fue experimental. Por ser la primera, tanto para alumnos como para profesores, y además porque, entre otras razones, las discusiones en torno al euskara mismo —en torno a la unificación y normalización del euskara—, impidieron muchas veces el poder abordar directamente la traducción.

Con la segunda promoción, la escuela tiene ya unos locales definitivos en la Escuela Profesional de Martutene; con la experiencia del año anterior, se amplía la duración de los estudios a tres años y se reestructura el plan de estudios. Poco a poco, y aunque entre los alumnos existe la sensación de formar parte de un laboratorio, la situación se va normalizando. Subsisten sin embargo muchos problemas: a) de infraestructura. En efecto, los locales están en un estado lamentable, lo que no propicia el ambiente de estudio. Aquí hay que destacar sin embargo la biblioteca de la Escuela, en la que se invirtió con acierto. Añadiremos también que la Escuela misma, con gran esfuerzo por parte de los profesores, publicó varios títulos en los años 82-86. b) problemas económicos. En algunos momentos fueron muy graves, e impidieron la marcha normal de la Escuela. Aún hoy tiene un futuro incierto. c) titulación. Dado que la necesidad de traductores de euskara iba en aumento, y que la Escuela comenzaba a adquirir cierto prestigio, era necesaria la institución de un título con valor académico. Se pedía un título similar al de magisterio, y el Departamento de Educación del Gobierno Vasco ofreció el título superior de Educación Profesional. Al final, no se logró ni lo uno ni lo otro. Pero hay que decir que el título de Martutene, aun sin validez académica, comenzó a contarse como mérito a la hora de acceder a ciertos puestos de trabajo.

Una vez que la Escuela perdió toda esperanza de reconocimiento oficial, hubo que hacer una reestructuración. Con sólo dos profesores, en 1988 y 1989 se organizan nuevos cursos de duración anual, y cuyo contenido se centra más bien en el reciclaje.

Como conclusión, diremos que la escuela ha dado muchos frutos, que consideramos y se consideran muy positivos: primero, en ella se lleva a cabo por primera vez una reflexión profunda sobre los problemas de la traducción en euskara. Y, gracias a ella, se han estrechado las relaciones entre los traductores euskaldunes; en efecto, la creación del EIZIE (Asociación de Traductores, Correctores e Intérpretes del País Vasco) ha sido labor de los profesores de la Escuela de Martutene.

SYNTHESIS

The Historic Evolution of the Martutene Translator School: Begining, Steps Taken, Present Situation

The Donostia Translators School opened its doors in 1980, supported by The basque Language Academy. In the begining, it was limited to translating general culture texts, prior to any specialized translation.

Yo could say that the first year (1980-1981) was experimental. As being the first, as much for the students as for the teachers, and, among other reasons, the discussions about the Basque itself—about unity and standardization of Basque—often impeded the possibility of confronting translation directly.

*With the second year, the school aquired premises within the Martutene Profesional School, with the previous years experience, the study period was extended to three years and the syllabus was revised, little by little, an although among the students there is a feeling of being part of a laboratory, the situation is settling down. There are many problems that still exist: a) **The infrastructure**, in fact the premises are in a deplorable state, which does not favour a good atmosphere to study in. Although here we can point out the school library was provided for wisely. We can also add that the school itself, with great effort and behalf of the teachers, published varioes books in the years 82-86. b) **Financial problems**. At certain times they were very serious, and hindered the normal running of the school. The future is still uncertain. c) **Qualifications given**. As the need for Basque translators was rising, and as the school quired a goog name, it was necessary to establish a qualification with academic value. Something similar to teaching was demanded, the Department of Education of the Basque Government offered The Higher Qualification of Professional Education. In the end neither were obtained. But we must say that the Martutene qualification although without academic value, is begining to be taken into account when trying to get certain jobs.*

Once the school had lost all hope of official recognition, reorganization was necessary. With only two teachers, new one year corses wew formed, dealing mainly with retraining.

As a conclusion we can say that the school has given many benefits, which we consider and are considered by others as very positive: basically here the first serious thinking on the problems of the translation of basque was done, and thanks to this, the relationship between Basque translators have become closer. To this effect the creation of EIZIE (The Association of Translator, Proof-readers and Interpreters of the Basque Country) has been the work of the teachers from the Martutene School.